

ПРАВОНАСТУПНИЦТВО ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНИХ ТОВАРИСТВ

Однією з особливостей цивільно-правового становища фізкультурно-спортивних товариств (далі ФСТ) ми вважаємо можливість їхнього припинення. Новелою Цивільного кодексу України (далі ЦК України) є те, що він відмовився від такого інституту, як реорганізація, який у цивільному праві традиційно визнавався однією з форм припинення юридичної особи, за якою виникає правонаступництво. Це пов'язане з тим, що у науковій літературі вже давно висловлювалась думка, що при виділенні юридична особа не припиняє свою діяльність [12, с. 136]. Незважаючи на те, що ЦК України відмовився від інституту реорганізації, в законодавчих актах, які були прийняті вже після його прийняття, цей термін все ж таки використовується, як узагальнююче поняття, що об'єднує такі процеси, як злиття, приєднання, поділ, перетворення та виділення (так, ст. 56 Господарського кодексу України встановлює, що суб'єкт господарювання може бути утворений шляхом реорганізації (злиття, приєднання, виділення, поділу, перетворення) діючого (діючих) суб'єкта господарювання з додержанням вимог законодавства [1, с. 56]). Отже, ми в подальшому також будемо використовувати саме термін «реорганізація», під яким будемо розуміти припинення юридичної особи, ФСТ зокрема, шляхом злиття, приєднання, поділу, перетворення.

Метою цієї статті є дослідження проблем правонаступництва ФСТ створених шляхом поділу або виділу відповідних Всесоюзних організацій.

Інститут реорганізації юридичної особи на сьогоднішній день є одним з найбільш цікавих та не досліджуваних областей цивільного права. При цьому, як правильно зазначає Д.І. Степанов: «...

реорганизация некоммерческих организаций до настоящего времени остается terra incognita для отечественной правовой науки» [10].

При реорганізації юридичних осіб має місце правонаступництво, тобто заміна в правовідносинах, що виникли раніше одних юридичних осіб іншими з переходом до останніх усіх прав та обов'язків перших, яке поділяється на повне (універсальне) та часткове (сингулярне). Повним або універсальним визнається таке правонаступництво, за яким до правонаступника переходять усі права та обов'язки, тобто всі вимоги та борги, майно, незакінчені розрахунки, права та обов'язки за договорами. Повне правонаступництво настає при злитті, приєднанні та перетворенні юридичних осіб. При частковому або сингулярному правонаступництві до щойно створеної юридичної особи (правонаступника) переходить тільки частка активів та пасивів реорганізованої юридичної особи. Воно настає при поділі та виділенні [8, с. 186].

Найбільш цікаво розглядати реорганізацію на прикладі ФСТ, які були створені ще за часів існування СРСР, тому що всі вони були створені шляхом поділу відповідних Всесоюзних фізкультурно-спортивних організацій. Для прикладу розглянемо проблему правонаступництва ФСТ створених шляхом поділу відповідних Всесоюзних організацій на прикладі Всеукраїнського фізкультурно-спортивного товариства «Динамо» (далі – ФСТ «Динамо»).

Всеукраїнське ФСТ «Динамо» може бути припинене в результаті передання всього свого майна, прав та обов'язків іншим юридичним особам - правонаступникам (злиття, приєднання, поділ, перетворення) або в результаті ліквідації (ст.

104 ЦК України) на підставі статуту або за рішенням суду (ч. 3 ст. 19 ЗУ «Про об'єднання громадян»).

Треба відразу зазначити, що ні ЦК України, ні ЗУ «Про об'єднання громадян», ні ЗУ «Про фізичну культуру і спорт» не встановлено, які види ФСТ мають право на реорганізацію та в саме які форми вони можуть бути реорганізовані. У РФ законодавець обмежив можливість перетворення господарських товариств, товариств і виробничих кооперативів в державні і муніципальні унітарні підприємства, а також у некомерційні організації. Така позиція російського законодавця пов'язана з тим, що перетворення юридичної особи можливе тільки зі збереженням існуючого обсягу правоздатності (загальної або спеціальної). Інакше було б неможливим здійснення універсального правонаступництва, оскільки більша частина прав і обов'язків, що впливають із загальної правоздатності зависають у повітрі, у випадку якщо правонаступником є, наприклад непідприємницька юридична особа – спеціально-правоздатна особа. Також непідприємницька юридична особа не в змозі передати правонаступнику більше прав, ніж має сама [5, с. 55-56]. Наш законодавець таких обмежень не має. У зв'язку з цим ми можемо зробити висновок, що ФСТ може бути реорганізоване в іншу організаційно-правову форму за рішенням вищого керівного органу – конференції тощо. Отже, припинення діяльності Всеукраїнського ФСТ «Динамо» може бути проведено шляхом реорганізації (перетворення, виділу, поділу, злиття, приєднання) і в цьому випадку може бути створена юридична особа в іншій організаційно-правовій формі) чи ліквідації за рішенням конференції, якщо за нього проголосувало дві третини її делегатів, або рішенням суду (п. 9.1 статуту організації [7]) – іншими словами, це добровільна ліквідація об'єднання громадян [4, с. 36].

У 1990 році установча конференція Української ради Всесоюзного ФСТ

«Динамо» прийняла рішення про вихід зі складу Всесоюзного фізкультурно-спортивного товариства «Динамо» та продовження діяльності як самостійна всеукраїнська громадська організація, що отримала назву Всеукраїнське ФСТ «Динамо» [7]. Також були створені шляхом поділу Всесоюзного ФСТ «Динамо»: Республіканське державно-громадське об'єднання «Білоруське фізкультурно-спортивне товариство «Динамо» [9], громадсько-державне об'єднання «Всеросійське фізкультурно-спортивне товариство «Динамо» [6] тощо, які також є правонаступниками Всесоюзного ФСТ «Динамо».

Всесоюзне ФСТ «Динамо», так само як сьогодні ФСТ «Динамо» відповідних молодих держав, було створене за територіальною ознакою, тобто в кожній радянській республіці було центральне територіальне відділення Всесоюзного ФСТ «Динамо». Наприклад, в Україні спочатку це була Українська республіканська організація Всесоюзного фізкультурно-спортивного товариства «Динамо», правонаступником якої і є Всеукраїнське ФСТ «Динамо». Відповідно до ч. 3 ст. 39 ЦК УРСР 1963 року (який діяв на момент реорганізації Всесоюзного ФСТ «Динамо» та створення Всеукраїнського ФСТ «Динамо») порядок реорганізації (злиття, поділу, приєднання) громадських організацій допускався тільки за рішенням загальних зборів їх членів або зборів уповноважених [13]. Отже, створення Всеукраїнського ФСТ «Динамо» та інших відповідних фізкультурно-спортивних товариств «Динамо» в інших молодих державах, які є правонаступниками Всесоюзного ФСТ «Динамо» за своїми статутами, відбулось, з одного боку, шляхом поділу Всесоюзного ФСТ «Динамо». В даному випадку було універсальне або повне правонаступництво, тому що Всесоюзне ФСТ «Динамо» було складною юридичною особою, яке мало свій осередок на території України, було юридичною особою, з назвою: Українська республіканська організація Всесоюз-

ного ФСТ «Динамо», правонаступником якої і є Всеукраїнське ФСТ «Динамо», що отримало всі активи та пасиви, права та обов'язки, тобто всі вимоги та борги, майно, незакінчені розрахунки, права та обов'язки за договорами Української республіканської організації Всесоюзного ФСТ «Динамо».

З іншого боку, ми можемо розглядати створення Всеукраїнського ФСТ «Динамо» і шляхом виділу від Всесоюзного ФСТ «Динамо». При виділі створюється одна або кілька юридичних осіб – правонаступників. А сама реорганізована юридична особа, продовжуючи існувати, в нашому випадку це Всесоюзне ФСТ «Динамо» ще деякий час існувало під цією назвою, зберігає за собою частину прав і обов'язків, щодо яких, зрозуміло, правонаступництво не виникає [5, с. 50]. В такому разі ми маємо часткове (сингулярне) правонаступництво – до щойно створеної юридичної особи перейшла тільки частка активів та пасивів реорганізованої юридичної особи. Тобто до Всеукраїнського ФСТ «Динамо» перейшли ті активи та пасиви Всесоюзного ФСТ «Динамо», які належали Українській республіканській організації Всесоюзного фізкультурно-спортивного товариства «Динамо» – складної, багатоланкової юридичної особи, яка була створена за територіальною ознакою.

Крім зазначеного вище назва цієї організації - «Динамо» - перейшла до Всеукраїнського фізкультурно-спортивного товариства в порядку правонаступництва, але подібні товариства з такою ж відомою всім назвою, діють і на території Республіки Білорусь і на території Росії, які так само отримали таку назву в порядку правонаступництва. Отже при припиненні Всесоюзного ФСТ «Динамо» відповідні ФСТ в порядку правонаступництва отримали і назву «Динамо». Тож, на сьогоднішній момент має велике значення, що в назві юридичної особи, а зокрема деяких ФСТ, відповідно до ч. 1 ст. 90 ЦК та до ЗУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізич-

них осіб-підприємців» повинна визначатись не тільки організаційно-правова форма юридичної особи, але й її місцезнаходження.

В той же час назва «Динамо» використовується у вигляді логотипів на спортивному одязі спортсменів – членів товариства, в спортивних залах, тощо. В ЗУ «Про об'єднання громадян», в ч. 4 ст. 12-1 встановлено, що об'єднання громадян, зареєстроване у встановленому порядку, має виключне право на використання своєї назви. Використання назви об'єднання громадян фізичними та юридичними особами, які не належать до об'єднання громадян, для цілей, не пов'язаних з діяльністю цього об'єднання, забороняється. Це означає, що ФСТ «Динамо» має право заборонити іншим особам використовувати своє найменування на товарах, упаковці, в рекламі, проспектах, рахунках, друкованих виданнях, офіційних бланках, вивісках та іншій документації, пов'язаній з його діяльністю, а також при демонстрації товарів на виставках і ярмарках, які проводяться на території України чи іншим чином [11]. В такому випадку потребує окремого дослідження та нормативного регулювання порядок використання відомої нам літери «Д», яка є основним елементом в логотипах і Всеукраїнського ФСТ «Динамо», і «Білоруського фізкультурно-спортивного товариства «Динамо», і громадсько-державного об'єднання «Всеросійське фізкультурно-спортивне товариство «Динамо» тощо.

Тож, виходячи з зазначеного вище, ми можемо зробити певні висновки:

1. У випадку припинення ФСТ шляхом поділу, які були створені за часів СРСР, мали становище складної юридичної особи, тобто мали осередки у більшості республік СРСР, ми маємо з одного боку часткове або сингулярне правонаступництво, за яким до щойно створеної юридичної особи переходили тільки частина активів та пасивів юридичної особи, що припинила свою діяльність. А з іншого боку, маємо універсальне або повне правонаступництво, тому що Все-

союзне ФСТ «Динамо» було складною юридичною особою, яке мало свій осередок на території України, було юридичною особою, з назвою: Українська республіканська організація Всесоюзного ФСТ «Динамо», правонаступником якої і є Всеукраїнське ФСТ «Динамо», що отримало всі активи та пасиви, права та обов'язки, тобто всі вимоги та борги, майно, незакінчені розрахунки, права та обов'язки за договорами Української республіканської організації Всесоюзного ФСТ «Динамо».

2. ЦК України, ЗУ «Про об'єднання громадян», ЗУ «Про фізичну культуру і спорт» не встановлюють, які види ФСТ мають право на реорганізацію та в саме які форми вони можуть бути реорганізовані. ФСТ може бути реорганізована в іншу організаційно-правову форму за рішенням вищого керівного органу.

3. Однією з особливостей цивільно-правового становища юридичних осіб є його найменування (ст. 90 ЦК України). Відповідно до ч. 1 ст. 90 ЦК та до ЗУ

«Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» найменування юридичної особи повинно містити інформацію про організаційно-правову форму юридичної особи. Також, відповідно до ст. 12-1 ЗУ «Про об'єднання громадян» назва об'єднання громадян повинна складатися з двох частин – загальної та індивідуальної. Але, враховуючи те, що деякі ФСТ України були створені за часів СРСР, а потім були припинені шляхом поділу та в порядку правонаступництва отримали відповідну назву організації, то ми вважаємо, що в найменуванні таких ФСТ повинна визначатись не тільки їх організаційно-правова форма, але й місцезнаходження цієї юридичної особи.

4. Залишається неврегульованим питання правового регулювання порядку використання логотипів та їх елементів, які використовувались ФСТ часів СРСР, та які отримали відповідні юридичні особи в порядку правонаступництва при припиненні ФСТ.

Література:

1. Господарський кодекс України: Офіц. Видання. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2003. – 344 с.
2. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців»: станом на 01 червня 2008 р. - Відомості Верховної Ради (ВВР), 2003. - № 31-32. - Ст. 263.
3. Закон України «Про об'єднання громадян»: станом на 01 червня 2008 р. - Відомості Верховної Ради (ВВР), 1992. - № 34. - Ст. 504.
4. Кудрявцева А.Г. Гражданско-правовой статус общественных объединений / А.Г. Кудрявцева // Государство и право. – 2005. – № 3. – С. 32-40.
5. Кучеренко І.М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: Монографія / Кучеренко І.М. – К.: Інститут держави та права ім. В.М.Корецького НАН України, 2004. – 328 с.
6. Офіційний сайт громадсько-державного об'єднання «Всеросійське фізкультурно-спортивне об'єднання «Динамо» - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lib.sportedu.ru/GetText.idc?TxtID=1570>.
7. Офіційний сайт ФСТ «Динамо» - [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.dynamo.com.ua.
8. Підприємницьке право України: Підручник / За заг. ред. доц. Р.Б. Шишки. – Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. – 480 с.
9. Статут Білоруського державно-громадського об'єднання «Білоруське фізкультурно-спортивне товариство Динамо» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kaznachey.com/doc/03oKQyNAAz5/>.
10. Степанов Д.И. Формы реорганизации некоммерческих организаций // Приложение к журналу «Хозяйство и право», № 10, - 2003, - с. 78 – <http://www.yklaw.ru/files/Reorganization.doc>
11. Цивільне право України: Навч. посіб. [Електронний ресурс] – К.: Знання, – 2005. – 583 с. – Режим доступу: http://www.vuzlib.net/ck/_index.htm.
12. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар: У 2 ч. / За заг.ред. Я.М. Шевченко. – К.: Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2004. – Ч. 1. – 692 с.;

13. Цивільний кодекс Української РСР, Верховна Рада УРСР; Кодекс України, Закон, Кодекс від 18.07.1963 № 1540-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1540-06>

Анотації

В статті розглядаються питання реорганізації та правонаступництва фізкультурно-спортивних товариств. Розглянуті проблеми правонаступництва тих фізкультурно-спортивних товариств, які були створені шляхом виділення або поділу відповідних Все радянських фізкультурно-спортивних товариств.

В статье рассмотрены вопросы реорганизации и правопреемства физкультурно-спортивных обществ. Рассмотрены проблемы правопреемства тех физкультурно-спортивных обществ, которые были образованы путем выделения или разделения соответствующих Всесоюзных физкультурно-спортивных обществ.

The questions of reorganization of athletic-sporting associations considered in the article. The problems of reorganization are considered those athletic-sporting associations, which were formed by a selection or division of the proper athletic-sporting associations Soviet Union.

УДК 332.951

Ю.А. БЕРЛАЧ,
*здобувач Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ РЕЙДЕРСТВУ В УКРАЇНІ

Статтею 42 Основного Закону України проголошено право кожного на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Також закріплюється обов'язок держави щодо забезпечення захисту конкуренції у процесі здійснення підприємницької діяльності [1].

Після проголошення незалежності в нашій країні розпочався та триває до сьогодні бурхливий процес становлення і розвитку економічних відносин. Та як не прикро, але з новими можливостями приходять й нові проблеми, що своєю нагальністю та небезпечністю вимагають негайного вирішення.

Однією з них є, зовсім нове для нашої держави, інколи ще зовсім невідоме суспільно-небезпечне явище – рейдерство. Зважаючи на вищезгадану ситуацію вважаємо за необхідне в загальних рисах розкрити суть рейдерства. Отже, існує два розуміння цього поняття – західноєвропейське та вітчизняне. В Європі під рейдерством розуміють

боротьбу за контроль над підприємством, з використанням акціонерного інструментарію та інших методів корпоративного впливу. Ще його називають «грінмейл», це явище на Заході, власне звідти воно й прийшло до нас, вважають навіть позитивним. Річ у тім, що європейські рейдери ставлять перед собою ті ж завдання, що і їх українські «колеги», по-суті – це збільшення обсягів капіталу [2]. Проте у Європі така діяльність здійснюється з метою включення певного підприємства до великої корпорації, що веде до розширення та розвитку бізнесу, а отже і до розвитку всієї держави в цілому.

Українські ж «пірати» (а саме таке буквально розуміння має термін «рейдер») передбачаючи отримання високого прибутку, займаються рейдерством з використанням неправомірних судових рішень та низку різноманітних силових методів, що у кінцевому результаті не дає